

УДК 1:378.0914(477-25)НаУКМА
DOI: 10.18523/2617-1678.2019.3.106-110

Корчевний В. О.
<https://orcid.org/0000-0003-2726-464X>

Сирбу О. О.
<https://orcid.org/0000-0002-1109-9611>

ХІІІ МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ФІЛОСОФІЯ: НОВЕ ПОКОЛІННЯ»

У листопаді 2018 р. у Національному університеті «Кієво-Могилянська академія» відбулася Міжнародна наукова конференція «Філософія: Нове покоління», присвячена темі: «Історія Філософії та історії філософій». Починаючи з 2006 р., це вже тринадцята конференція «Філософія: Нове покоління», організаторами якої виступають студенти та аспіранти кафедри філософії та релігієзнавства НаУКМА. Як і в попередні роки, учасниками конференції були студенти, аспіранти, викладачі та наукові співробітники з різних міст України та зарубіжжя. Пропонований огляд висвітлює проблематику виголошених доповідей, а також лекцій і круглих столів, що відбулися в рамках конференції.

Ключові слова: «Філософія: Нове покоління», НаУКМА, міжнародна конференція, філософія, історія філософії, студентська ініціатива.

1–2 листопада 2018 р. у стінах Національного університету «Кієво-Могилянська академія» (НаУКМА) вже втринадцяте відбулася конференція «Філософія: Нове покоління». Заснована в 2006 р. як студентська ініціатива, вона розрослася до щорічної міжнародної конференції, в якій беруть участь як студенти й аспіранти, так і викладачі та науковці з України та з-за кордону. Незважаючи на істотне розширення формату, конференція й досі проводиться передусім силами студентів і аспірантів кафедри філософії та релігієзнавства НаУКМА. Також вдається зберегти й максимальну доступність конференції для усіх охочих, не знижуючи при цьому традиційно високі академічні вимоги: у 2018 р., як і раніше, організаційний внесок і плату за публікацію у збірнику тез не передбачено, тоді як усі тези ретельно перевіряли на відповідність стандартам академічної доброчесності.

ХІІІ Міжнародну наукову конференцію «Філософія: Нове покоління» у 2018 р. було присвячено темі: «Історія Філософії та історії філософій». Увиразнена в цій назві методологічна опозиція передбачала привернення уваги до величезного розмаїття, яке відкривається при розгляді філософії під кутом зору її фундаментальної історичності. У рамках конференції діяли такі секції: «Історико-філософські підходи», «Історія ідей, понять, концептів», «Проблеми історико-філософського пізнання», «Історико-філософські рецепції», «Історія філософії та гендерні студії» і «Сходознавчі студії». Загалом було виголошено 43 доповіді та проведено два круглі столи («Що робити з філософською освітою?» і «Проблематика історико-філософських досліджень на Сході»). Окрім того, в рамках конференції було прочитано дві лекції: «Суб'єктивні нотатки з недавньої історії української

академічної філософії науки» (лектор – *Володимир Кузнецов*, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України) та «Замкнене коло тріумфалізму сексуальної політики» (лектор – *Катерина Гончаренко*, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова).

Нижче ми спробуємо визначити основні тенденції, які можна простежити у виступах учасників. Поряд із доповідями, присвяченими питанням методології історико-філософського пізнання, більшість доповідей представили результати конкретних історико-філософських студій, які стосуються як західної, так і східної інтелектуальних традицій. Слід зазначити відповідність проблематики значної частини доповідей такому актуальному напрямку історико-філософських досліджень, як історія дискурсів, понять і концептів. Чимало доповідей із сходинкової тематики містило критику європоцентричних дискурсивних підходів у вивченні Сходу. Водночас критичне ставлення до традиційних для Заходу історико-філософських моделей із характерною для них андроцентричністю було продемонстровано в доповідях, пов'язаних із гендерними студіями. Обидві критичні тенденції увиразнила доповідь *Галини Ільїної* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), що мала красномовну назву: «“Мертвий білий чоловік”: ревізія західного канону в американській філософії».

Низки важливих методологічних питань торкнувся *Олександр С'єдін* (Національний університет «Києво-Могилянська академія»). У своїй доповіді він запропонував поглянути на історію філософії не як на історію відповідей на певні питання, а як на історію самих питань. Автор зосередив увагу на витоках такої зміни акцентів, які можна знайти у Людвіга Вітгенштайна і представників Віденського гуртка, а також на поглядах послідовниці Ернста Кассіра Сьюзен Лангер, для якої уся історія філософії і є переходом від одного до іншого способу запитування. *Володимир Самчук* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») у своїй доповіді звернув увагу на підходи до історико-філософського дослідження, продемонстровані такими філософами, як Вільгельм Віндельбанд, Альфред Норт Вайтгед і Джордж Герберт Мід. Попри те, що зараз ці підходи перебувають поза «мейнстрімом», вони, як було показано в доповіді, здатні якісно урізноманітнити способи нашого розуміння історії філософських ідей. У доповіді *Ксенії Мейти* (Національний університет

«Києво-Могилянська академія») було проаналізовано історико-філософські погляди Річарда Рорті.

Андрій Онищенко (Національний університет «Києво-Могилянська академія») порушив питання проблематичності розгляду історії мистецтва як єдиної історії поступу і запропонував поглянути на неї як на низку історій. Однак не було проігноровано й більш «моністичні» та «прогресивістські» версії історіографії. Зокрема *Данііл Тидинян* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») у своїх тезах наголосив на перевагах Гегелевого історизму, який передбачає нерозривність історичного процесу, зокрема й філософського. Водночас *Євгенія Дзекун* (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), звертаючись до спадщини Арістотеля, Аврелія Августина і Мартина Гайдеггера, продемонструвала важливість контекстуального вивчення філософських поглядів, врахування історичного тла, на якому вони виникають і функціонують.

Цікавий і оригінальний підхід до вивчення минулого було сформульовано у доповіді *Анастасії Максименко* (Український католицький університет). На її думку, історіописання будь-якого минулого схоже на пророкування: історик своїм дослідженням не просто змінює образ минулого, а й творить сам об'єкт вивчення. Такий підхід, на думку доповідачки, легітимізує порушення сучасних питань перед філософами минулого. Більше того, застосовуючи логіку зворотного часу, такий підхід стверджує, що саме ці питання і розглядали мислителі попередніх епох. Експлікацію зазначеного підходу А. Максименко продемонструвала на прикладі анонімного ранньосередньовічного трактату «*Liber de causis*» («Книга про причини»).

Запропонована *Оленою Ходус* (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара) рефлексія щодо філософського підґрунтя і перспектив історії понять може слугувати містком до огляду доповідей, що були пов'язані з історією понять і концептів. Наприклад, *Ольга Петренко* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») у своїй доповіді представила стисло історію філософської концептуалізації феномену міста. Міркуючи у масштабному історичному діапазоні (від міфологічного світогляду й аж до «міста ненависті» Жана Бодрієра), вона привернула особливу увагу до поглядів Августина, Нікколо Макк'явеллі й Мішеля Фуко. Доповідь *Каріни Крагель* (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова) було

присвячено розгляду того, як розуміють поняття «сучасне» такі мислителі, як Джорджо Агамбен, Борис Гройс, Мішель Онфре. *Олександр Каблов* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») розглянув концепт негативної свободи у Ісаї Берліна. *Анна Клокун* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») зосередила увагу на ідеї «жаху історії» у спадщині Мірчі Еліаде.

Прикладом методологічно схожого дослідження, але вже присвяченого східним традиціям, може слугувати доповідь *Дмитра Данилова* (Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України), присвячена історії поняття дг'яна (dhyāna) в дискурсі йоги (від його ведичного походження до джерел хатха-йоги), а також тези *Олександри Бібік* (Донецький національний університет імені Василя Стуса) «Концепт “Азія” в японському паназіатизмі другої половини XIX – початку XX ст.».

Продовжуючи розмову про сходознавчі студії, варто згадати доповідь *Юрія Завгороднього* (Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України, Національний університет «Києво-Могилянська академія»), в якій йшлося про поширені в XIX – першій половині XX ст. підручникові стереотипи щодо історії індійської філософії. До них можна віднести зокрема схильність зводити ортодоксальні школи індуїстської (Santana dharma) релігійно-філософської думки до шести, а також применшувати або зовсім відкидати теїстичний характер індійської ортодоксальної філософії. Однією з причин таких викривлень Ю. Завгородній назвав орієнталістську парадигму. Цю парадигму, але вже як одну із завад на шляху належного вивчення мусульманської філософії, згадав у своїй доповіді *Ахмед Абдель Метід* (Сіракузький університет, США). Крім того, він розглянув запропонований Дмитрієм Гутасом метод реконцептуалізації та реконструкції мусульманської філософії крізь призму епістемологічно зорієнтованої філософії свідомості.

Дмитро Марков (Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України), аналізуючи традицію непальської ваджраяни, продемонстрував важливість розгляду філософських ідей буддизму у зв'язку з відповідними ритуальними практиками. Цим твердженням автор окреслив критичну відповідь на сучасні тенденції у західній буддології, що знаходять вияв, по-перше, у протиставленні «низького» ритуалізованого і «високого» філософського буддизму і, по-друге, в анахронізмі, презентизмі та ігноруванні

контексту, в якому формувалося та функціонує буддійське вчення.

Критичну позицію щодо європоцентричних підходів у сходознавстві продемонструвала також *Ксенія Гуржи* (Донецький національний університет імені Василя Стуса). У своїй доповіді вона запропонувала методологію, яка зосереджує увагу на «внутрішній логіці міста», на його ідеї. Ця ідея, втілена у міфі міста, може бути віднайдена у повсякденному знанні про місто, у колективному образі його минулого, теперішнього і майбутнього у свідомості містян.

Під знаком критики вестерноцентризму у методології та пресупозиціях досліджень пройшов і присвячений сходознавству круглий стіл, модератором якого був *Руслан Халіков* (Молодіжна асоціація релігієзнавців). У рамках цього круглого столу *Юрій Завгородній*, розвиваючи тематику, яку було презентовано у його доповіді, виокремив три обмеження, що стримують дослідження індійської філософської думки: концептуальне (обмеження щодо набору шкіл, яким приділяють першочергову увагу), фактологічне (обмеження щодо кола текстів, які залучають дослідники) та мовне (обмеження, пов'язане, наприклад, із тамільською мовою).

Анастасія Стрелкова (Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України) звернула увагу на співвідношення між дзен-буддизмом та філософією, як специфічною дискурсивною практикою. На її думку, традиція дзен-буддизму відкидає дискурсивну площину мислення, тож дискурсивний підхід до осмислення реальності, яким є філософія у західному розумінні, застосовувати щодо дзен-буддизму не варто. *Олена Калантарова* (Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України) торкнулася питання обмеженості суто академічного дослідження релігійно-філософських традицій, адже для належного вивчення останніх, на її думку, досліднику бажано поставитися до них апологетично і спробувати пережити специфічний досвід у межах досліджуваної релігійно-філософської практики.

Сергій Капранов (Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України, Національний університет «Києво-Могилянська академія») підкреслив важливість для сходознавчих досліджень вивчення текстів мовою оригіналу і необхідність врахування різних коментаторських підходів. Крім того, він звернув увагу на продуктивність долучення до досліджуваних релігійно-філософських традицій

через спілкування з їхніми носіями та сучасними текстами.

З огляду на тенденції, що простежуються в уже згаданих доповідях і виступах на круглому столі зі сходознавства, не випадковою є й тематика доповіді його модератора *Руслана Халікова*. Говорячи про глобальні альтернативи європоцентричного осмислення історії як телеології демократичного модерну, він торкнувся цілої низки сюжетів: від шпенглерівського «присмерку Європи» до есхатологій націонал-соціалістів і сучасної «Ісламської держави», а також альтернативних поглядів на логіку і мету історії, що пропонують зараз Китай і Росія.

Згадані вище точки дотику між актуалізованою проблематикою сходознавчих і гендерних студій продемонструвала доповідь *Анни Марії Басаурі Зюзіної* (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова), присвячена огляду гендерних досліджень ісламу.

Валентина Якубіна (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), звернувшись до концепту «жіночого часу», який оприявнює «зацикленість» жіночої роботи і резонує з лінарним розумінням часу, розглянула його як одну з методологічних основ «гендерної» жіночої історії. *Валерія Зубатенко* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») зосередила увагу на зв'язку бінарних опозицій «жіноче» і «чоловіче» з категоріями наукового пізнання, показавши, що цей зв'язок сягає античної філософії.

Прикладом поєднання інтелектуальної історії (у тому значенні, яке надавав їй Р. Рорті) з оптикою гендерної теорії стала доповідь *Олени Сирбу* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») «Філософська освіта на Київських вечірніх вищих жіночих курсах А. Жекуліної». Як показано у доповіді, вже на зламі XIX–XX ст. філософія була невід'ємною складовою не лише чоловічої, а й жіночої вищої освіти на вітчизняних теренах.

У доповідях учасників було порушено й низку інших цікавих історико-філософських питань. Зокрема *Віталій Туренко* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) звернув увагу на перспективи конструктивної взаємодії між історико-філософським підходом, який розглядає феномен любові в межах поглядів конкретного мислителя чи філософської школи, і безпосереднім культурологічним аналізом практик, в яких реалізовано цей феномен. *Тарас Фостяк* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») виклав результати аналізу

феноменологічної етики цінностей (представленої, зокрема, у проектах Макса Шелера, Ніколая Гартмана і Дітріха фон Гільдебранда), а також окреслив перспективи взаємного збагачення між нею і трансцендентальною/універсальною прагматикою Карла-Отто Апеля і Юргена Габермаса. *Єлизавета Борисенко* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») розглянула генеалогію Габермасової дискурсивної (деліберативної) політики, простеживши її від філософських основ лібералізму у Джона Локка та Іммануїла Канта, через ідеї Йогана Готліба Фіхте і Джона Стюарта Мілля, й аж до концепції інтерсуб'єктивності Едмунда Гуссерля та теорії мовленнєвих актів Джона Остіна і Джона Сьорла.

Олег Кисельов (Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України, Молодіжна асоціація релігієзнавців) окреслив основні сучасні історико-філософські підходи щодо аналізу радянської філософії, зокрема й до наукового атеїзму як її складової, а також розглянув перспективність їхнього застосування. *Юлія Петрук* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») присвятила свою доповідь філософському осмисленню фотографії у відомій збірці Сьюзен Зонтаг «Про фотографію». Зокрема, вона зосередилася на ставленні Зонтаг до теорії ауратичності художнього твору Вальтера Беньяміна, а також до міфу про печеру у Платона та його «зневаги до образів». *Ярослав Спічек* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») виокремив три «орієнтації», які вплинули на формування дискурсу традиціоналізму. Першу він пов'язав із постаттю Альбера де Пувурвіля, відомого за псевдонімом Матжіої («Орієнтація – Схід»), другу – з Германом Віртом («Орієнтація – Північ»), третю – з Дмитром Мережковським («Орієнтація – Захід»).

Кількість і розмаїття тем, розглянутих на конференції, свідчить про зацікавленість у філософії загалом. Однак є багато проблем, пов'язаних з її інституціональним та професійним майбутнім. Отже, цілком логічно, що в рамках конференції важливе місце посів круглий стіл «Що робити з філософською освітою?», який модерувала *Анна Пилипюк* (Національний університет «Києво-Могилянська академія»). Один із його учасників *Дмитро Михайлов* (Національний університет «Києво-Могилянська академія») підкреслив, що майбутнє філософської освіти неможливе без урахування емпіричного повороту і тенденції до інтердисциплінарності у сучасних філософських дослідженнях. На його

думку, така актуальна філософська дисципліна, як прикладна етика, зможе допомогти техніці і технологіям актуалізувати свій прогресивний потенціал і зробити світ справедливим. В'ячеслав Циба (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Національний університет «Києво-Могилянська академія») наголосив на тому, що філософська освіта має формувати філософа не просто як теоретика, а й як публічного інтелектуала і соціального критика, який зможе філософувати про сучасне суспільство у позаакадемічному полі. Д. Михайлов додав, що такий «публічний поворот» і попит на неінституціалізоване філософське знання уможливають позитивну трансформацію світу завдяки філософії. За словами *Сергія Курбатова*

(Національна академія педагогічних наук України), майбутнє філософської освіти великою мірою пов'язане з розвитком «третьої місії» університету, а саме – із формуванням навичок та стратегій громадянського служіння («public service»). Саме завдяки цьому філософське знання може отримати стійку «прописку» в університеті майбутнього як центрі інтелектуального, економічного і соціального розвитку суспільства.

На жаль, у рамках стислого огляду неможливо відтворити всі питання, розглянуті під час XIII Міжнародної наукової конференції «Філософія: Нове покоління». Детальнішому ознайомленню з ними сприятиме оприлюднення тез доповідей у збірнику матеріалів конференції, що невдовзі вийде друком.

Vasyl Korchevnyi, Olena Syrбу

THE 13TH INTERNATIONAL ACADEMIC CONFERENCE “PHILOSOPHY: THE NEW GENERATION”

This article presents the general overview of the 13th edition of the international academic conference “Philosophy: The New Generation” that took place at the National University of “Kyiv-Mohyla Academy” (NaUKMA) in 2018. The conference was founded in 2006 as an initiative of NaUKMA’s philosophy students supported by the Department of Philosophy and Religious Studies. For the following years, it has become an important annual event for the Ukrainian philosophical community. In 2018, the topic of the conference was “History of Philosophy and histories of philosophies”. The conference included the following sections: “The Approaches to the History of Philosophy”; “History of Ideas, Notions, Concepts”; “Epistemological Issues in the History of Philosophy”; “Receptions of the History of Philosophy”; “History of Philosophy and Gender Studies”; and “Oriental Studies”. In addition, two lectures were delivered during the conference: “Subjective Notes from the Recent History of Ukrainian Academic Philosophy of Science” (lecturer: Prof. Dr. Volodymyr Kuznetsov) and “The Vicious Circle of Sexual Politics’ Triumphalism” (lecturer: Dr. Kateryna Honcharenko). Also, two panel discussions took place at the conference: “What to Do with the Philosophical Education” and “The Problems of Philosophical Research in the East”. Although the participants of the conference have covered a large number of topics in their reports, several tendencies can be identified as prevailing. The biggest percentage of reports was connected with a methodology called History of ideas, notions, and concepts, while the discussions related to oriental and gender studies unfolded in the light of critique of Eurocentrism and Androcentrism respectively.

Keywords: “Philosophy: The New Generation”, National University of Kyiv-Mohyla Academy, international conference, philosophy, history of philosophy, student initiative.

Матеріал надійшов 15.02.2019